

Adres: Berlin-Charlottenburg 2, Postfach Nr.16
Tek nushası 20 Pf.

Baş muharriri: M. E. Resul-zade

Yıl 2 — 10 günde bir çıkar — Millî Azerbaycan İstiklâl davasını terviç eder siyasî gazete — Abone: Yılı 2; 6 aylı 1 dollar — No.42

15 Eylül münasebetile

Bundan on beş yıl evvel idi. Azerbaycan cumhuriyetinin ordusu müttelik kardeş Türkiye kıt'arile birlikte düşman istilasına uğramış paytaht halâs ediyordu.

Bakü'nün Türk ve müslüman halkı bu tarihten altı ay evvel,tarihimize kanlı Mart,diye anılan günlerde kızıl rus bolşeviklerle müttelikleri Taşnaksıyın çeteleri tarafından kırğın maruz kalmış ve o andan itibaren Azerbaycan yurdundan ayrılan bu şehirde Azerbaycanlılar her türlü hakarete ve esarete mahkûm bırakılmışlardı.

Bakülü Azerbaycanlıları çoluk-çocuk, ihtiyaç ve kadın farkı gözetmeden bin bir türlü facialarla mahva kalkışın bu kanlı mütteliklerle Türklerin suçu ağırdı.Onlar Azerbaycan istiklâlından bahsa cesaret etmişlerdi.

Sözde bütün mahkûm milletlerin hürriyet ve istiklâl için vuruşan bolşevizm — o zaman — mahut Şaumyan'ı Türkiye ve Kafkasya kitalarından mürekkep büyük Ermenistan'ı kurmak için tam bir salahiyyet vermiş ve bu zemin üzerinde kendisini Taşnaksıyın fırkasile görüşmeğe ve kılı etmiş iken „Lenin“ ve „Stalin“ imzasile Kafkasya komiseri Şaumyan adına verilmiş maruf dekret,merkezi Bakü olmak üzere,Azerbaycan cumhuriyetinin hürriyet ve istiklâlından bahseden „Müsavatçıları“ tehdit etmiş,Rusya'nın Azerbaycanlılara hürriyet ve istiklâl değil, bir harabezar vereceğini kendi partizanlarının ağzile söylemişti.

Yukarıda kaydettiğimiz Mart kırğını,ışte bu tehdidin sözden işe geçirilmesinden başka bir şey değildi. Kızıl Moskva Azerbaycan idesini kanla söndürmek ve istiklâl fikrini yangınlarla mahvetmek istemişti

31 Mart hadisesile maruf olan bu vahşet,düşmanın tasavvuru haricinde Azerbaycan halkının millî benliğinin yaralamış ve bu yaralları tesirile o,yediği acının intikamını almak ve haklı bulunan istiklâlî kavuşmak için cidaline devâm etmiştir.

15 Eylül,ışte bu azmin zaferini temin ediyordu. Bu gün Azerbaycan halkı, esir paytahtını düşmandan kurtarmakla susadığını intikamını alıyordu. Sade intikamı mı? . . . Hayır! Azerbaycan halkının tarihinde bu gün âdetâ 28 Mayıs kadar büyük bir değere mâliktir. 28Mayısta cumhuriyetin istiklâl bütün cihana ilân edilmiş,15 Eylülü bu istiklâl madeten teyit olunmuş,Azerbaycan hükümeti kendi tabii merkezine muzafieriyle girmiştir.

Bu gün sade zillet ve hakareten kurtulan halkın göksü intikam hissile kabarmamış,aynı zamanda yıllardan beri hürriyet ve istiklâl aşkile yanan yüreklerle dahi su serpilmiştir.

Evet,Azerbaycan istiklâl devrinin, 15 Eylül en şanlı fasillerinden biridir.Siyasî tarihin makûs eserile tekrar kızıl rus esiriliğine düşen vatanımız bildiğimiz gibi hiç bir zaman halâs olacağından meysul olmamıştır. O, var kuvvetle çarpışıyor. Bütün imkânlarla istilâyê karşı koyuyor.Heride Azerbaycan'ın yeni bir 15 Eylülü mâlik olacağı kanaati Azerbaycan istiklâlçileri canlandırmıyormu? . . .

Evet,canlandırıyor: tarihin kaydettiği diğer misaller gibi Azerbaycan halkı dahi muhtelif merhalelere atlıyan mücadelesine neticesinde — ergeç — kendi gayesine erecek,kendi yurduna bizzat kendi hâkim ola-

Mahbus Azeriler

İstanbul muhabirimiz yazıyor:
İki gün evvel, Kars'a gelen yeni muhacirlerimizden dört kişi buraya gelmiştir.

Bunlar yüksek tahsilli gençler olup, birisi Bakü darülfünununda pedagoji fakültesinde muallim, ikise de Bakü darülfünununda profesör muavinlerindedir.

Bunlardan birisile görüştim. Onun anlatığına göre, Bakü haphaneleri milliyetçi ve münevver Azerilerle doludur.

Mahbeste bulunanlar arasında Millî Hükümetin yollar nazım **Hudadat Bey Melik Aslanlı** ile gene Millî Hükümetin mesai nazırı olmuş Azerbaycan sosyal-demokratlarının lideri **Abmet Cevdet Bey** de varmış.

Bunlar 1929-nci yıldan beri zindanda olup kollektivize münasebetile başlanan müsâhâle Köylü işyanırları alâkadar tutulmuşlardır.

Azerbaycan sosyalistleri millet sevenlerine mensup bir çok müteahhasse te „ziyanç-

lık“ üstünde Sibirya'ya sürülmüşlerdir.

Solovki'de olan „Müsavatçıları“ndan ararsa haber almaktadırlar. Geçen kışa kadar maruf Azeri âlimlerinden **Mehmet Hasan Baharlı'nın** Solovki'de hasta olarak bulunduğu haber almıştım. Sabık parlamento âzâlelerinden **Rahim Vekillî'nin** de Solovki'de sağ bulunduğu söylenmektedir.

Bunlar ve onlarla beraber Solovki'de bulunan yüzlerce milliyetçi, münevver „Müsavatçıları“ daha on senelerini ikmal etmemişlerdir.

Müddetlerini ikmal eden „Müsavatçıları“nın Azerbaycan'da yaşanmalarına imkân verilmemektedir.

Memlekette müthiş terör devam etmektedir. Memleketin idaresi temamilere rus ve ermeni elinde olup Türk komünistleri bile işten uzaklaştırılmışlardır.

Yeni muhacir seli

Van'dan haber veriyorlar:

Azerbaycan'dan İran'a göçmüş muhacirlerimizden 35 nüfuslu 11 aile, Temmuz ayında Van'a gelmiş ve hükümet tarafından iskân için Muş vilayetine sevkedilmişlerdir. Bundan sonra yeni muhacirlerin iskân işine Muş vilayeti bakaacaktır. Eskiden Van'da yerleşmiş olan muhacirleri de Muş'a göndermek istenildiğinden, bu hususta merkez nezdinde teebbüse girişmişler. Muhacirlerimiz, eskiden Van ve etrafında iskân edilmiş olanların yerlerinden çıkarılmamaları istiyorlar. Bu münasebetle verilmiş olan istidamın cevabı intizarla beklenilmektedir.

İran'dan gelen muhacirlerimizin anlatıklarına göre, İran hükümeti muhacirlerimizi Kürdistan taraflarında iskâna çalışıyor. Bir çok Azeri muhacirler Kürtlerle meskûn mntakalara sevki olunmuştur.

Muhacirlerimiz İran Azerbaycanı'nın şimal kısımlarında, Aras boyu ile orta mntakalarında oturmak müsaadesi veriliyor.

Kars, İğdir ve Kara-Köse vilayetlerindeki muhacirlerimizin bir kısmı Van'a geldiler. Onları da buradan Muş'a sevketmek istiyorlar. Fakat muhacirlerimiz böyle köçebe hayatından kurtarmak için hükûmete müracaat ederek iskân hakkindan (arazi ve emlak) vaz geçdiklerini bildirdiler.

Kars ve Kara-Köse tarafından gelen ve

katır.

Bu muhakkaktır!
Bu muvaffakiyetin birinci şartı — hiç şüphesiz — onun kendi azım ve mücadelesine güvenmesidir.

Bu böyle olmakla beraber, gene tarihî misallerile malûmdur, ki bir millet hürriyet ve istiklâl uğrunda gayesine beynelmilel bir takım hadiseler ve âmillerin yardımı ile nail olur.

Büyük cihan harbi neticesinde Rusya mahkûm milletlerden bir kısmı de zuhur eden beynelmilel imkânın en büyük ölçüde istifade ede bildiler. Hürriyet ve istiklâllarına nail oldular. Azerbaycan da dahil olduğun halde, Kafkasya milletleri birer devlet halinde teşekkül ettiler ve, hadisât kendilerine temamilere müsâit olmadı.Kısa bir müddet istiklâl hayatı yaşadıktan sonra,malûm âmillerin tesirile,Rusya tekrar bu yerleri tutmuş oldu.

13 seneden beri kızıl Rusya istilâsı altında ezilen Kafkasya, şimdi yüz seneden beri beyaz Rusya istilâsı altında sıklıkla Kafkasya'dan daha ziyade bir sür'atle hürriyet ve istiklâlî kavuşmak üzere inkişaf ediyor. Bu inkişaf, bir taraftan Sovyetler İttihadi'nda her türlü mânadan mahrum hükümet kabine hakikî istiklâl mânâsı doldurmak üzere artan millî sorun bir düymesile Kafkasyalı milletlerin bir birine daha ziyade bağlanmaları,diger taraftan da beynelmilel âmillerin Sovyetler İttihadi'ne

buradan da Muş'a sevki olunmak istenilen muhacirlerin arzularını birinci müttelikliğe bildirmişti.

Gelen muhacirlerimiz muhtaç ve perişan bir halde olup hemen umumiyetle ekinçilerdir.

İstanbul gazetelerinin yazdığına göre, Türkiye Cumhuriyeti Muş vilayetinin Altın-Ova denilen kısmını muhacirlerle tahsis etmiştir.

Burada 100.000 muhacir yerleştirilecektir.

29 Ağustos tarihli İstanbul gazetelerinin verdiği habere göre, Türkiye'nin şark vilayetlerinden Erziç'e 19 evli bir Azeri muhaciri kâfile gelmiştir. Bu yeni muhacirlerin anlatıklarına göre, Kafkasya'dan bu günlerde 500 aile daha gelecekmiş.

İstanbul'un yüksek mekteplerinde okuyan Karşî talebelerin ailelerinden aldıkları son mektuplara göre, Kars'a Ağustos ortalarında denilen köylüyle Azeri muhaciri gelmiştir.

Muhacirler bilhassa Azerbaycan'ın garp vilayetlerindedir. Bunların arasında Bakü darülfünununda pedagoji fakültesi muallimlerinden Abbas-Kulu Bey ve bir çok mühendis de varmış. Gelen muhacirler çıplak, aç, hasta ve son derece perişan bir vaziyette-diler. Bilhassa çocuk ve kadınların halî alınacak bir haldeydi.

Bunlar da iç vilayetlere gönderilecektir.

İçinde kurlan yeni Rusya aleyhinde kuvvetlenmesile masrutur.

Evet, muvazenesini bir türlü bulamayan cihan kuvvetlerinin — ister-istemez — tokuşması cihan harbi arifesinde olduğundan daha fazla bir ihtimalle yaklaşıyor.Kızıl Moskva,bu tokuşmadan,ateşten kaçıp geri çekinmesinde rağmen, onunla karşılaşacak, harp ve inkilâptan doğduğu gibi,yeni bir harp ve inkilâp neticesinde de parçalanacaktır.

Yakın tarihinde 15 Eylül zaferi gibi mücadele günlerine mâlik olan Azerbaycan halkı gelecek bir fırsat istifadeye — şüphe etmiyoruz,ki — 1918-nci yılda olduğundan daha hazırdır.

O, şimdi bir kerre yükselttiği istiklâl bayrağı altında can veren birlerce fedailerle mâlik olduğu gibi, âli menfaatlerinin birliğini duyan Kafkasyalı komşularına ve aynı yolun yolçusu olduklarına kâni bulunan „Promete“çi mütteliklere mâliktir!

Ve buna da kânidir,ki kızıl rusluğun çökeceği bu tarihi zamanda 15 Eylülüda kendisile müttelik bulunan kardeş kuvvetler tekrar onunla bulunacak,nihaî zaferi kendisile birlikte temin edeceklerdir! . . .

Bu kuvvetlerin vazifelerini kahrmanca eda ederek, şimdi Bakü mezarlığının bir köşesinde hakettikleri millî şükran tezahüratını dört gözle bekleyen şehitler ruhuna bizden bir rahmet,bin selâm! . . .

M. E. Resul-zade

Köylü ve hükümet

Bütün Sovyetlerde olduğu gibi, Azerbaycan'da dahi köylü ile istilâ ve istisâp hükümeti gene yüz-yüze bulunuyorlar.

Gene mücadele, taziyet, terör, tevkililer ve hasta idarî devri başlamıştır.

Her yıl mahsul toplannması münasebetile bu sahnelere şahit olmak mümkündür.

Köylü mahsulünü hükûmete vermiyor.

Verenler de ilk önce kendi ihtiyaçına yarayacak miktari çıkıttıktan sonra yerde kalacak olan teslimatlarıdır.

Halbuki bu, iki cihetten Sovyet hükümetine darbедir:

Evvelâ vaktında erzak elde edemediğinden şehirlerde ve sanayi merkezlerindeki artan memnuniyetsizliği, bir az olsun, tahfiften âciz kılıyor; amelelin muhalefeti artıyor; saniiyen esas itibarile eline bir şey geçmemesi tehlikesi vardır. Çünkü, elin ihtiyaçtan azdır. Malûm olduğu üzere, elin ve mahsul ile alakadar üç kuvvet vardır: kolhozlar, ferdî ekin sahipleri ve sovhozlar.

Sovhozlar sırf devlet müessesesi oldukları için, komünist fırkasının 20—21 Haziran 1933 tarihli kararı mucibince, bütün mahsulünün devlete teslim mecburdurlar.

Yerde kalan iki müesseseye bu vakte kadar hükûmete bağlanmış usulî ile mahsulünü devlete satırdı. Komünist fırkası 19 İkinci Kânun 1933 tarihli bir kararile bağlanmış usulünü feshe ederek mükellefiyet usulünü kabul etti. Bu kararî Sovyet hükümeti de tasdik ederek mükellefiyet usulünü kanunî şekle soktu.

Bu kanuna göre, kollektif veya hususî ekin sahipleri, gösterilen plan üzerine, gösterilen miktarda ekeceklerdir. Ve devlet tarafından gösterilen usuliyeye ve sabit bir miktar hükûmete teslim edilecektir. Bu o demektir, ki ekin sahasının azalması, plann ikmal edilmemesi devleti delilî, bizzat köylüleri mutazarrar edecekti.

„Bakinski Raboçi“ gazetesi (26. 6. 1933) bu kanunu izah ederken aynen sunları kaydetmektedir:

„Mahsulün az ekilmesi köylünün elinde kendisi için kalacak kısmı azaltmış olacaktır.“

Demek, ki hükûmet bu yeni kanun mucibince evvelce tayin ettiği miktari köylüden alacaktır. Köylü bunu vermek mecburdur. Bir mükellefiyet gibi bunu ita etmelidir. Gazete diyor, ki:

„Her kolhoz uzvu ve her ferdî ekin sahibi anlamalıdır, ki bu yıl mahsulün hükûmete teslimi bir bağlanmış ve serbest anlaşma neticesi değil, bir kanun hükümdür. Bu kanunî mükellefiyet bilâ kaydu şart ve mutlaka ita edilmelidir. Erzağın gösterilen miktarda ve gösterilen zamanda verilmesine dikkat etmek lazımdır.“

19 İkinci Kânun kanununa Stalin „Kolhozların zenginleşmesi“ adını takmıştır. Sovyet matbuatı diyor, ki: bu kanun sayesinde köylü daha fazla ekmeğe sayeedecektir, çünkü plandan ne kadar fazla ekerse kendisine kalacaktır.

Fakat hakikatense bu kanun kolhozların zenginleşmesini istihfad etmiyor.

Bilakis, bu kanun köylüleri mükellefiyet altına sokarak onun hürriyet ve serbestisinden kalan son bakiyeyi da ortadan kaldırıyor, onu tam mânâsile komünist fırkasının eli-kolu bağlı kölesi haline salıyordu.

Plan hiç yerde ikmal edilememiştir. Bir çok yerde yüzde 25—30% bile ekilmemiş. Ekilen mntakalar ise 60%'i bile geçmez.

Bu vaziyet köylünün bilerekten ölçüne hazırlanması demektir.

Geçen senelerde köylü muhtelif vasıta ve yollarla hükûmete bağday vermetken boyun kıracıydı. Bu yıl onu yapamıyacaktır.

Geçen seneler hükûmetin köylüye verdiği fiyat ile kendisinin köylüye satmakta olduğu fabrika mamulâtı fiyatı arasında fahiş fark olduğun ileri süren köylü, mamulât fiyatları ile mahsulât fiyatları arasında müvazene yaratmak için bağday fiyatlarını da yükseltiyordu.

Bu yıl bu baktan mahrumdur.

Geçen yıl hükûmetin şeker, çay, kumuş v. s. gibi mamulât veremediğini ileri sürerek muahedeyi bozardı.

Bu senese askerî ve sair mükellefiyetler gibi köylü, hükûmetin istediği miktarda bağday vermek mecburiyetindedir.

Sovyet hükümeti bu kanunu köylüye bildirmediği vakte, mahsulün teslim tarzi hakında ikinci bir kanun layihası da ihzar etmiş bulunuyordu. Bu kanunu da artik, (Arkası II-nci sahifede

M. B. Mehmet-zade

Köylü ve hükümet

(İnci sahieden mabat)

teşri müessesesi gibi, doğrudan doğruya kanunlar vermesi başlıyın ve bu vakta kadar olduğu gibi, zahiren de olsa merkezi iradiyen geçirmeye lüzum görmyen komünist fırkası 20-21 Haziranda kabul etmiştir.

Bu yeni kanuna göre, köylü ilk nöbede hükümetin „hakkmı“ verecek. Ondan sonra M. T. S. memurlarını „hakki“ verelecektir. Üçüncü: gelecek yılın tohumluğu ayrılaacak ve mümkün mertebe teslim edilecektir. Dördüncü: sigorta fondunun hissesi ayrılaacak. Beşinci: geçen yılın tohumluk borcu hükümete iade edilecektir. Altıncı: kollektivleştirilmiş hayvanların bir yılın yemi temin edilecek ve . . . bütün bu işler yapıp bitinceye kadar erzak alış-verişleri satış kat'iyede yasaktır. Kolhozlara güven köylüler arasında mahsulün taksiminde de bu müddet zarında şuru edilemez . . .

Artık bu kanundan sonra köylüler sureti kat'iyede hükümet tarafından ölüme mahkum edilmiş olduklarına kanaat olmuşturlar. Kimse de bir avuç buğday kalmıyacağı aşkırdı. Ona göre, passif bir mukavemet başlamıştır. Herkes tarhalardan kaçıyor.

Herkes geceleri mahsulü biperecek gizliyor. Sovyet hükümeti şehir ehlini, mektep çocuklarını, komşoamları ve ameliyi fevkalade bir sür'atle seferber bir hale getirip tarhalara sürüyor. Köylüleri fevkalade mahkemeler, ceza müfrezeleri, çekist ayları dolamaktadır.

Bu vaziyet köylünün 21 Haziran kanununu nasıl karşıladığını ve buğday tarhalardaki vaziyeti açık ve aydın izah etmektedir.

Azerbaycan komünist fırkası Moskva'nın yukarıki son „kanununu“ realize etmek için bir emir vermiştir. Bu emre göre, Azerbaycan köylüsünü devlete vermeye mecbur olduğu mahsulün 20% nisbətini Temmuzda, yüzde 36%-ni Ağustosda, yüzde 35%-ni Eylülde, yüzde 10%-ni da Birinci Teşrinde vermektedir.

Emirde deniliyor, ki:

— „Gösterilen müddette mahsulün devlete teslim mükelleyifini ifa etmeyen kolhozlar, serbest piyasa fiyatı üzerine vermeye mecbur olduğu miktarın yapaacağı kıymet kadar para cezası verecektir. Bundan başka bütün yıllık mükelleyifini dev vaktından evvel ifaya mecbur tutulacaktır.

Ferdî ekinlerin ise ceza kanununun 92-nci maddesile inayet mahkemesine sevkolunacaktır . . .

Bu kararın ruhu ve mahiyeti Sovyet hükümeti köylü arasında ki münaşebeti çok güzel izah etmektedir. Bir de „Sovyet hükümeti mahsulü devlet tarafından vaz'olunacak sabit fiyat üzerine alacağı“ halde cezayı serbest piyasa fiyatı ile alacağını haber veriyor.

Bundan sonra da kollektivizyeye girmiş

olan köylü bütün yıllık mükelleyifini gösterilen müddetten evvel ifaya mecbur kılınacaktır.

Ferdî ekinler ise hapse, veyahut Sibirya'ya giderek bütün emlakını komünist satraplarına hediye edeceklerdir.

Bu da azdır. Azerbaycan komünist fırkasının 26 Haziran tarihinde vaki olan bir kararına göre, „köylü kendisinde kalacak miktarı da devlete söylemelidir. Söylemezse en şiddetli cezalar çarpacaktır.“

Komünist fırkasının ve Sovyet rejiminin şaşkınlığını gösteren bu karar, kanun ve emirlere rağmen, Azerbaycan komünist fırkası erzağın teslim tarzı hakkındaki kararını deşimeğe mecbur olmuştur.

Yeni karara göre, Azerbaycan köylüsüne devlete vereceği 42.610 tondan Haziran ve Temmuzda en az 16.500 ton, Ağustos'ta ise 26.110 ton buğday teslim etmelidir.

Fakat bu da ifa edilmiyor.

„Bakinski Raboçi“ gazetesi, Salyan, Lenkeran, Mugan ve Gence gibi yerlerde daha Haziranda başlanan erzak toplama işleri hükümetin ve fırkann emirleri hâline inkısaftığı yazmaktadır.

Astrahan-Bazar'da, Yeni-Abat kolhozunda nihaye komünist teşkilâtın tasvibile ve firka kâtibi Ağa Baba'nın, köy soveti reisi Teyal Musa Oğlu'nun ve kolhoz reisi İsmail'in bizzat iştirakleriyle „toplanan buğdayın evvelce köylüler arasında taksimine, bunun için ilk nöbede 1.760 put buğday tahsis edilmesine karar verilmiştir.“

Hükümetle verilecek erzaktan bu vakta kadar hiç bir şey verilmemiştir.

Azerbaycan sovyet matbuatı, memleketin her yerinde bu mukavemet devam ettiğini yazmaktadır.

„Bakinski Raboçi“ (Nr. 147) bu mes'eleyle tahsis ettiği baş makalelerinden birinde diyor, ki:

„Bu yıl köylülerdeki pozisyonumuz çok kuvvetlenmiştir. Köylere sevketdiğimiz 2.500 işçi, M. T. S.-ler yanında yaratılmış siyasi birörlar, tecrübeli ve ihtisas sahibi komünistlerin idaresi altında teşkil olunan sovhozlar — bütün bunlar bu yılki erzak toplasını temin edecek desteklerdir.

Bununla beraber unutmamalıdır, ki kolhozlara girmiş olan kolçomaklar bozguncu ve sair sovyet aleyhtarları unurlar yar gücülerile sabotaj tertip etmeye, erzak toplama işlerini bozmağa, toplamn mahsulü dağıtmağa çalışıyorlar. Bunlar, bilhassa erzak toplama devrinde kolhozlarla ferdi ekin sahiplerini, proleter devleti karşısında olan mükelleyiflerini ifa etmemeye teşvik ediyorlar. Unutmamalıdır, ki erzağın devlete teslimi hakkında kanun münaşebeti başlıyan sınıf mücaadesinin yaratıldığı müşkülere duramıyan oportünistler yeni sabotaj tertip edecekler, buğdayı gizleyecekler, firka

Ekalliyetler kongresi ve Sovyetlerde açlık

İsviçre matbuatının bildirdiğine göre, Eylülün 16-nde İsviçre paytahtı Bern şehrinin parlamento binasında 9-nci ekalliyetler kongresi açılmıştır.

Bu yılki kongre ruzaimesinin başında duran en mühim mes'ele Sovyetlerde açlık mes'alesidir. Kongre kâtibi Dr. Ammend'e bu meseleye dair beyanatta bulunarak, Sovyetlerdeki açlara yardım hakkında hazırlanmış olduğu bir projeyi kongrenin tasvibile vaz'etmiştir. Kongre azasından bir çoğu Moskva'ya karşı şiddetli surette çıkışta bulunarak Sovyetlerdeki açlık hakkında mevsaik ve mutammim izahat vermişlerdir.

Dr. Ammend'e'nin projesi tetkik için teşkil edilmiş olan hususi bir encümeneye verilmiştir ve kongrenin son içtimalerinin birinde yeniden müzakere edilecektir.

İle Sovyet hükümetini aldatmak isteyeceklerdir.“

Sovyet hükümetinin resmi endişeleri gösteriyor, ki köylü cephesinde vaz'iyet iyi değildir, berbatdır, fecidir.

Mukavemet eden yalnız „kolçomaklar“ değil, kolhozlar, köylü kütlesi, halka komünistlerin çoğu bile komünist fırkasının emri dinlemiyor.

Köylü her şeyden evvel kendisini düşüyor. Toplanmş mahsulü ilk önce kendii arasında bölüyor. Sabotaj zaten başlamıştır.

Mahsul toplanmıyor.

Moskva'da intişar eden „Sosyalizm Ekini“ gazetesi şaclarını yoluyor.

Tazyik ve terror altında köylü bazi yerlerde mahsulü yetismeyen toplamnş, bir çok yerlerde ise hükümete verecek kadar toplayarak mütebakisini ise başına tertemiz, bazi yerlerde yalnız kendisine lüzum olacak kadar biçmişler. Hiç tarlaya çıkmıyanlar da mevcut imiş. Gazete diyor, ki bu yıl dahi geçen yılın hataleri tekrar ediyor. Geçen yılın hataleri ise toplanmş mahsulün 25% nisbətini mahvolmasından ibaret.

Bütün bunlar, kanunlar, emirler, planlar, mükelleyifetler, Sovyet hükümeti köylü münaşebetine yalnız bir şeyi ifade etmektedir:

Hükümetin, komünist fırkasının köylü karşısında acımı, korkusunu.

Başka hiç bir şey ifade edemez.

M. T. S.-ler ve bunların yanında teşkil olunan siyasi birörlar, kolhozlar, kollektivleştiriltiler, kolhozlar, sovhozlar, sayısız kontrol ve tazyik makineleri ve nihayet ceza ve terror müfrezeleri, bunların hepsi bile, Sovyet hükümeti denilen komünist fırkası açıldığı köylülerde kuvvetlendirmiş.

Köylünün iradesi her şeyden, hatta terror ve ölümden de üstündür. M. B. Mehmed-zade

resine dahil olup, Azerbaycan halkının siyasi ve içtimal hayatını iyileştirmek maksadile rus liberal gruplarile teşriki mesaide bulunmağa faydalı oluyorlardı.

3 — Millî cereyan grupu. Bu grupa mensup olanlar siyasi noktayı nazardan Azerbaycan halkının milli „benliğinin“ teminile açık bir şekilde ortaya çıkmışlarını istiyorlardı.

Simdi bu üç grupu ayrı-ayrı tetkik edelim: 1 — Amele sınıfının Türk unsurları arasında sosyal-demokrat cereyanının doğuş ve inkısaftı 20-nci asrın bidayetinden başlar.

Daha 19-nci asır sonlarından itibaren Azerbaycan sanayii div adimlerle ilerlemeye başlıyor. Bakü şehri ve Efsan yarım adası bir çok ecebî grupların petrol menbalarını elde etmek ve „siyah altın“ sayesinde zenginleşmek istedikleri bir yer, bir nevi Kaliforniya haline geliyor. Bakü ve tekmil Efsan yarım adası çok geçmeden petrol ocaklarından ibaret kösta bir orman şekline almakta geckimiyor. İste gene bu mahdele kapitalizm baş döndürücü bir sür'atle ilerleyerek tabiatile amele kuvvetinin celbine vesile oluyor. Amelelerin burularda aldığı maası rus emperatorluğunun diğer yerlerinde çalşan hiç bir amele almıyordu. İste bu iyi gelir menbaı yüzünden fakir Azeri köylüsü köyü bırakarak amele gibi çalşmağa tercih ediyor. Azeri amelesinin burularda amele mes'alesine ve sosyalistik tecrübe hususunda nisbeten daha ileri olan rus amelesile temasa geleceği tabiidir. Bundan başka kapitalizmin çok kuvvetle inkısaftı Bakü gibi bir yerde amelelerin bu mes'elelere bigâne kalamıyacağı da bedi-hidir. Nitekim, rus sosyal-demokrat fırkası bu mühim merkezi ihmal etmiyor, her tarafa yayılarak bilhassa amele minkalalarında kapitalizm aleyhine propaganda yapıyor ve dolayisile amele hayatının ve içtimal inkılabını iyileşmesi için hükümet ile çiyahine kırılıyor.

Bu suretle rus amelesi ve sosyalistleri bu vâdide Azerbaycanlı amelelerin bir rehberi oluyor ve çok geçmeden Azerbaycanlı amele bunların faaliyetine iştiraktan geri

Göçay'da

„Bakinski Raboçi“ gazetesi (Nr. 145) yazıyor:

„Göçay pamuk tarlalarında vaz'iyet berbatdır.

Pamuk tarlaları alak edilmediğinden pamuğun üçte ikisi otlara karışıp mahvolmuştur.

Kimse tarlalara çıkmıyor. Karabakkal köyündeki Molotov adına olan kolhozda 56 hektar pamuk erazisinin ancak 28 hektarında iş vardır. Mütebakisi bir metro yüksekliğinde lüzumsuz otlarla örtülmüştür. 170 köyden yalnız üçte biri pamuk tarlalarına gidiyor, ötekiler buğday tarlalarına koşuyorlar.

Aynı hal „Baksovet“, „Vorosiol“, „Bina-kadı“, „Emek“, „Kızıl Oktaber“ ve „Polonski“ kolhozlarında da devam etmektedir.

Nerimanof adına olan kolhozda erkeklerden kimse işe gitmiyor.

Kolhoz reisi Ali Oğlu, geceleri kolçomaklardan Mustafa Gülmehdov ve Bala Mehmedof'la buğday biçimine gidiyor. Ali Oğlunun başka günahları da varmış. Mıntaka teşkilâtlarına yalnız 20 hektar ekin ekilmiş olduğunu bildirdiği halde buğday ekinlerini kollektivleştirme heyeti 20 değil, 60 hektar ekimşer yere meydana çıkarmıştır. Bu da kâfi değilmiş, ekin yerleri kollektivleştirildikten sonra Ali Oğlu pamuk tarlalarında çalşan kadınları greve davet etmiş ve işlerini bırakmağa teşvik etmiştir.

Ali Oğlunun sözlerine uyın 18 kadın hemen pamuk tarlalarını terk ederek işlemeden imtina etmişlerdir.“

Göçay kazasında Azerbaycan köylüsünün, hatta kolhoz reisinin bile, kollektiv ve müşterek ekine olan alakasını ve ferdi mükiyete olan sadakatını ve bu yüzden devam eden savaşı gösteren yukarıki satırları I. Pervanof imza ediyor. Muhabir, Göçay kazasında „bolşevikcesine, kat'iy ve şiddetli tedbirler alınması“ teklif etmektedir.

Azerbaycan'ın bütün kazaları aynı vaz'iyette olduğundan, alınan „bolşevikcesine tedbirler“ de umumi, memleket mikyasında sadece bir terrorдан ibarettir.

Aynı gazetenin (18. 7. 1933) yazdığına göre, Göçay kazasının Kaç-Kımlak mahiyesi „Lenin Kolhoz“ geçen yılki gibi gene kara tahtaya kaydedilmiştir. Bu ise, bu mahiyenin her bir işe ve erzaktan mahrum edilecek açlığa mahkum edileceği demektir.

Göçay kazası Haziran zarında devlete 320 sentner buğday verecek iken, 120 sentner vermiştir. Kazanın: İndican, Şeker, Lekciplik, Alpaat, Buğur, Karabağ, Kararmırlı, Musulu, Berküşet, Ucar ve Göçay mahiyelerinde hükümet ve firka teşkilâtları kolçomaklara mücadele ediyorlar. Köylüler devlete vereceklerine, erzağı kuyularda saklıyor ve açık piyasada satıyor. Alpaat v. s. mahiyeler erzak toplama planını yüzde 10% tabdik edebilmişlerdir. ((Bakinski Raboçi“, 21. 7. 1933).

durumyor. Neticede devrinin siyasi düşüncesi ve ruhunu kavramış bir Azerbaycan proletaryası vücute geliyor.

Sunu kaydedelim, ki Azerbaycan proletarının rus proleterii ile beraber yürümüş uzun müddet devam etmiyor. Maddî menafiinin ve mücadele tarzının müşterek olmasına rağmen Azerbaycan amelesî tradisyon ve ruh itibarile kendisile ruslar arasında farkı hisetmekte geckimiyor ve kendileri için muhtar bir teşkilât vücute getirmeye tasarıyarak 1904-de müstakil Azerbaycan sosyalist fırkası teşkiline teşebbüs ediyorlar. Bu suretle aktü 1904-ten itibaren Azerbaycan sosyalistleri kendi ideallerine ulaşmak için müstakil bir mücadele yoluna giriyorlar. Müstakil bir teşkilât haline gelmekle, bir taraftan Azerbaycan liberalerine, diğer taraftan da rus sosyalistlerinden ayrılıyorlar. Böyle olmakla beraber müşterek hüriyet yolunda, beraber mücadele yürütmek için diğer gruplarla münaşebeti devam ettiriyorlar.

2 — Bakü, Gence v. s. büyük merkezlerin burjuazisi içtimal inkılab mes'alesile çok az alaktadır olarak bu sadakadi faaliyete iştirak etmek arzusunı gösteriyorlar. Fakat diğer taraftan milli harekete karşı hususi bir alaka göstermekten geri durmuyorlar.

1905-de gayet mühim bir hadise kendini gösteriyor: Azerbaycan liberalerii iki grupa ayrılıyor. Birine göre, milli menafilerin ifa müdaafesi için rus liberalerii (yani „Kadeler“le) ele yürümek daha doğru bir yoldur. Bu maksatla onlar yalnız Azerbaycan Türklerinin değil, rus emperatorluğu dahilinde bulunan tekmil müslümanların siyasi vaz'iyetini iyileştirecek bir program çiziyorlar.

Bu maksatla, rus Devlet Duma'sında Duma'nın müslüman azalarından ibaret bir „Müslüman Fraksyonu“ teşkil ediyorlar. Fraksyona dahil azalar esasen rus terbiye ve tahsilî görüldüklerinden çalşmak için Rusya'dan başka bir saha görüyorlardı. Bunlar o zaman Rusya emperatorluğu müslümanlarının resmi efkârı umumiyesine tercüman olmakla, milli „benlik“ hissini açtıkça

Millî hareket ve milliyet mes'alesi*)

Azerbaycan'da siyasi uyanış

19-nci asır başları Azerbaycan halkının siyasi telefkürü için bir dönüm noktasıdır. Bu sıralardadır, ki Azerbaycan münevverleri gitliktice daha fazla rus liberalizminin tesiri altına giriyor ve bu sahada çalşıyorlar. Hiç şüphesiz bu tesirin sebebi, Azeri gençlerinin simaldan gelen siyasi ve felsefi fikirleri karşı besledikleri sempatiye aramak lâzımdır. Gençler gerek mekteplerde, gerekse kitaplarda liberalerin programlarına, rus bürokratizminin şiddetle tenkit eden eserlere rastladıkları gibi, matbuat hayatında rastladıkları siyasi hayatta vatanşarların müsavatıne kabildenen mes'elelerle de karşılaşıyorlar. Talebeler yalnız Rusya'nın münevver mahallisi değil, medeni Garbin büyük merkezlerile de münaşebeti tesisine çalşıyorlar. Buldukları yerlerde yeni siyasi-felsefi doktrin bir ifadesi olan realizm fikirlerini benimsenerek memleketle döndükten sonra bütün bunları terbiye sahasına tabkik etmeye gayret ediyorlar. Siyaset vâdisinde yeni şabihsetler birlerek yeni imkânlar için müsait zaman ihzar ettikten sonra daha geniş ve daha ziyade inkılabî tarzda çalşmağa başlıyorlar.

Suna da isaret etmek lâzımdır, ki umumi vaz'iyet dahi bu gibi yeniliklerin yapılmasına müsait bulunuyordu. Zira devir, garizimden ehlili şiddetle tazyik ettiği bir devirdi. İste bütünü bu umumi ademî memnuniyet havası içerisinde bir çok siyasi hareket ve fikirler kaynaşarak nihayet muhtelif siyasi cereyanları mahiyetini almakta geckimiyor.

O zaman Azerbaycan liberalerinin gayet mütedil bir programları vardı: onlar Türk halkları için müsavat ve milli mekteplerin açılmasını istiyorlardı. Gayelerine varamak için diğer milletlerin liberal zümreleriyle temasa gelmeye çalşıyor ve onlarla umumi

demokratik esaslar üzerine teşriki mesai etmeye gayret ediyorlardı. Bununla beraber onlar muayyen programla açıkça çıkışta bulunmağa karar vermiş değillerdi. Buna rağmen Bakü ve Gence gibi şehirlerde bazi milli hareketler kendini göstererek gitliktice inkısaftı erzak ve şekillleşmeye başlıyordu. Sunu kaydedelim, ki milli hareket siyasi realizmin bir neticesi olarak meydana gelmiş ve Azeri münevverlerinin kafasında mühim bir yer işgal etmiştir. Yalnız bununla kalmamış, türkçülüğ vâdisinde yapılan bu harekete orta ve ufak burjuazi dahi katılmıştır.

Bu devrin başlıca karakteristik çeheti, Azerbaycan liberalizminin milli siyasete doğru bir tekamül göstermesidir.

Münevverler, başlıca olarak talebe ve iptidai mektep muallimleri milli hareket sahasında daha ziyade tabellur etmeye ve rus hükümetle açıkça mücadele edebilecek hakiki bir siyasi teşkilât vücute getirmeye çalşıyorlar. İstedikleri şey de, muayyen bir program ihzar etmek ve Azerbaycan halkının milli hayat şerâitini iyileştirmek maksadile aktif bir mücadele planı çızmaktır. Liberal zümreler (servetini daha iyi muhafaza etmek için rus hükümetine çok muhafaza etmek için fevki burjuazi, tabiatile bu zümrelere dahil değil) Azerbaycan dahilinde ciddi çözümler için işler yapararak asil demokratik ve milli bir ruh taşıyorlardı. Tabii bu işde sade gazeteler ve edebî eserlerle yapılan propaganda ile iktifa edilemezdi, mücadeleyle bir teşkilât şekli vermek ve yeni hamlelerle harekete geçmek lâzım idi.

Millî hisleri harekete eden Azerbaycan minör verileri arasında üç esas cereyan vardı:

- 1 — Sosyal-demokrat grupu.
- 2 — Sırf liberal cereyan grupu. Bu grupa dahil bulunanlar burjuazi züm-

(* 38-nci nüşadan mabat)

Kuyruk

"Kuyruk" devince herkesin aklına muhtelif hayvanların çeşitli kuyrukları gelecektir. Halukî bîzim bahsedeceğimiz "kuyruk" Rusya'da 19-20 yıldan beri moda olan kooperatif ve işe ambarları önderinde emek bekleyenleri yarattıkları sıradan ibarettir.

Rusya'da yeni sosyalizm cenneti kurulmuş olduğundan ve insanların da adil insan şekline çıkararak melek, hürî ve gıman haline geldiklerinden, bizim kullandığımız burjuva söz ve istihlaları da değişmiş ve "cennetleşmiştir".

Mesela: Demokratik veya kapitalist bir rejim çoçunğa: Aya göndermek, en sade delik, duvar, masrafa yazmak, 7 kurus fekalade tedbir, aktarması seyahat, yama-mak, sola doğru, tasviye v. s. v. s-nin ne demek olduğunu sorsanız, bizim anlayışımız ve beklidğimiz cevapları verecektir. Halukî bir Sovyet cenneti vatandaşları, hele G. P. U.-da şayt görmiş bir komünist bu kelimelerin her ölümlü demek olduğunu söyleyecektir. "Kuyruk" ta yöledir.

Bu kelime anlayışımız mânada "kuyruk" ifade etmiştir.

Bu hususta bir çok fıkralar vardır.

Mesela, iki Azeri "Dübbesi" veyahut Gürcü Kintosu rastlayınca sorurlar:

— Neşeye böyle sabah-sabah...

— Uşağlar açılır, kuyruğu güydürüm.

— Canım telesim, kuyruk kendis buraya kadar uzanacaktır, diye cevap verir. Bu o demektir, ki işe ambarları önderinde sıralar neredeyse buraya kadar uzanacaktır.

Eski zamanlarda Azerbaycan'da bir atalar sözü vardı, derlerdi, ki:

— "Tanrıdan buyruk Ağzına kuyruk."

Buradaki kuyruk anlayışımız koyun kuyruğu mânasında idi. Ve bu atalar sözü de tembelliğe karşı vaz'olunmuştu.

Demek istemişiz, ki insan işlemeden karnı doyamaz. Yani, "işlemeden dişlemez".

Simdi işe diyorlar, ki:

— "Çıktı bir buyruk"

— Yani bir emir çıktı, ki insanlar hep sıra bekleyecekler.

Bu "kuyruk" hakkında Sovyetler harindeki cenubi matbuatın da bir çok nesriyatı vardır.

Ö cümleden olmak üzere, bu günlerde Rusya'dan dönen Türkiye futbolcuları da "kuyruk" hususunda intibalarını neşretmişlerdir.

İstanbul'da çıkan "Son Posta" gazetesinin bir Eylül tarihli nüshasında futbolcuların bir çok enteresan müşahedeler sırasında bu "kuyruğu" da izah etmektedir.

Bu futbolçunun müşahedelerine göre, Rusya'nın her yerinde halk kooperatifleri önderinde sıra bekliyorlar. Sıra bekleyen halk, sıranın bozmadan, bunu-onu immeden, ileri geçemiyor, daha evvel azukamı alayım diyenlerden, saatlerce "tevekkülle" duruyor, ekmeğin altından sonra evine gidip-

tezahür etmekte çok uzak bulunuyorlardı. Arzu ettikleri şey, her şeyden evvel Rusya'nın muhtelif yerlerinde yaşayan müslümanları menafî ve ihtiyaçlarını bir araya getirmek ve buna müşterek bir şekil vermekti.

3 — Azerbaycan milli hareketi tarihinde en mühim rolü üçüncü grup oynamıştır. Bu grup ta doğuşundan itibaren bir taraftan sosyalist fikirlerinden, diğer taraftan liberalerden bir dereceye kadar uzak bulunmağa çalışıyor. Kendine mahsus bir cereyan ve bir yol ithap ederek mistiklik milli bir gaye takip ediyor. Bu grup, kendi mefkûre ve temayülü itibarile her türlü siyasi oportünizme düşmandır. Grup azaları iki faaliyet sahasına atıldıkları gündün itibaren bahis teşkilat halinde çımsağmış; teşkil ederk, milli gaye uğrunda yapılan işleri mütedalele aleni mücadele yollarını imkânızsı buluyorlardı. Bu hareketin başında Azeri halkının hayat ve tarihinden doğan milli tradisyonlara son derece merbut adamlar duruyorlardı.

1906 senelerinde doğru Azerbaycan milliyetçileri temamen şekillenerek siyasi bir fırka haline geliyorlar. Bu sıralarda Bakü'da "Müsavat" namı milli, demokrat bir fırka, Cence'de Milli Türk federasyonu fırkası teşekkül ediyor. Her iki fırka hemen-hemen aynı siyasi bir program takip ediyor. Bir müddet sonra gene bazı farklarla aynı gayeyi takip eden bir "İttihat" fırkası vücutu geliyor. Bütün bu fırkalar halî surette faaliyetleri bulunuyor, başlıları ve ileri gelen adamları rus siyasi polisinin daimi bir takibine maruz kalyorlardı.

Azerbaycan'daki bu siyasi vaziyet 1912 senesinden kadar devam ediyor. Bu tarihte Azerbaycan liberaleri parçalanarak temamen ayrılıyorlar. Bu ayrılmanın başlıca sebebi Balkan harbi teşkil ediyor. Türk İrkma mensup ve Türk olmaları dolayısıyla Azerbaycanlılarını Türkiye'ye karşı sempati bulmayacağı, muvafakiyetinden memnun hissiyatı, müesseselerinin müteessir olacağı tabii idi. Halukî rus liberaleri Balkan harbi meselesinde Türkiye'ye muhasim bir cephe almış bulunuyorlardı. Yalnız bu kadar de-

Müderrisler tarlalara

Maverayi Kafkasya telgraf ajantlığı (ZTA) haberi veriyor:

Azerbaycan'ın ilim işçileri birliği bütün âzalarına (profesör, muallim, muharrir, edip, şair v. s.) müracaat ederek, biçin ve ezrak toplama zamanlarına tesadüf eden mezuiniet günlerinde kendilerini M. T. S. L. (Makine-Traktor istasyonları) yanında olan siyasi bürolar emrine vermelerini teklif etmiştir.

Azerbaycan'ın yüksek ilim işçilerinin dört kişi kendilerini siyasi bürolar emrine vererek pamuk tarlalarına hareket etmişlerdir.

yormuş.

Böyle bir manzara size nasıl tesir eder? Siz, ki azukamın, zaruri şeylerin bolluğu içinde, beyaz ekmeğin, tere yağ ile etin müstehişlikten bozulduğunu görmekte olan bir insanınız.

Siz, ki azukamın, zaruri şeylerin bolluğunda saat, hafta beş dakika "kuyruk durmağ" hakareti telakki edersiniz.

Siz, ki tere yağ alayım derken, tere yağ yerine sana dişi fırçası verilmiş olduğuna, yumurta yerine yağ kabı gönü verildiğine, hasta yatan karnın, annen ve kardeşin için doktorun yazdığı bir ilaç yerine pantolonluk kumaş verildiğine tahammül etmez, kıyameti koparışmış; size, bir dakika sıra beklemeye alması olan size, istediğiniz şeyi, istediğiniz zaman ve istediğiniz yerde almağa adet eden siz burjuva-demokrat, ta manzara nasıl tesir eder?

Bunu da tirnak içinde ilâve edeyim, ki bu saatler ve günlerle kuyrukta bekleyenler, istediklerini de alamıyorlar. Seker bekleyen — kömür, gaz yağ istiyen — sabun, kumaş istiyen — votka, ekmeği istiyen — ya çivi veyahut ilçe alıyor.

Bu neden böyle oluyor?

Kuyruğu yaratan âmîl nedir?

Yokluk.

Açlık.

Kıtık.

Sefalet.

Dilencilik....

Bütün bunlar birer hakikat iken, Türkiye futbolçusu bu "kuyruğun" sebebini başka şekilde görüyor.

Rusya'da her yerde ve her işte disiplin hâkim imiş de, onun için millet hep kuyrukta koşuyormuş.

Bu müşahil, hatta halkın başa açık cepkile, vortik ebiselerinde dolmasında da yok-sullukta değil, tasarruf ve kanaatta anlamak istiyor.

Demey, ya terimlerin mânelerini değiştirmişlerdir.

Belki de bu Türk gençinin disiplin, plan, tasarrufi değeri de duvar, aya göndermek, aktarması seyahat, kuyruk v. s. v. s. kabilinden başka mâneler ifade ediyor, belki bununla "Son Posta" müşahidi açığı ve sefaleti kastetmiştir.... V. Nuh-Oğlu

Şil, Türkiye'nin mağlubiyeti rus liberaleri nazardır Türkiye'nin parçalanması ve rusların ödenberi boğazlara çıkarak hayallerinin tahakkuku demektir. Türkiye'nin mağlubiyetini daha evvel temin etmek için rus liberaleri nakdi yermek toplamak, gönüllü kta teşkil ederek gıbi tebesşulerde bulunuyordu. Hiç şüphesiz, bütün bunlara karşı Azerbaycan liberaleri souk kanlılıkla bakamazdı. Nitekim, ödenberi rus liberalerle teşriki mesai etmek siyasetini takip eden bu grup rus liberalerinin bu muhasim cephesini görünce onlara terki alaka etmekten başka bir care göremiyor.

Bu ayrılmanın sonra Azerbaycan liberalerinin kendileri de 1914 senelerinde doğru yavaş-yavaş parçalanmağa başlıyor ve bunların ekserisi milliyetçiler cephesine geçiyor.

Harbi umumi evvellerinde Azerbaycan'da, birli sosyalist, diğeri de milliyetçilik olmak üzere, iki esas cereyan görüyoruz. Harp müddetine gerek sosyalistler, gerekse milliyetçiler kuvvellerince faaliyetlerini genişletiyorlar. 1917'de rus ihtilali patladığı sırada Azerbaycan'da artık iyice teşkil edilmiş siyasi fırklar görüyoruz. "Müsavat" ve "Türk federalist" fırkaları "Müsavat" ve "Azerbaycan Türk Federalist Müsavat Fırkası" namı altında tek bir fırka haline geliyor. Azerbaycan sosyal-demokratları Azerbaycan sosyal-ithilacıları bir araya gelecek, "Azerbaycan sosyalist bloku" namı altında toplanıyorlar.

Yukarıda ismi geçen fırkalar muhtelif doktrinleri terviç etmekte beraber, gerek sosyalistler ve gerekse milliyetçiler, kuvvetli bir millî şuur taşımaktan geri durmuyorlar. İste bu müşterek milli şuur sayesinde, ki rus ihtilali patladığı sırada bütün Azerbaycan fırkaları müşterek bir pozisyon işgal etmiş bulunuyorlardı. Tekmil fırkaların talep ettiği şey, mistiklik ve hür bir Azerbaycan idi.

Umumi rey ile ithap edilen "Azerbaycan Surayı Millî"si, "Müsavat", İttihat" ve "Sosyalist Bloku" müesseselerinin iştirakile vücut getiriliyor ve 28 Mayıs 1918'de de mütebiden Azerbaycan istiklali ilan ediliyor. (Arkası var) Dr. Mir Yakup

Azerbaycan'da petrol sanayii

"İstiklâl"ın 39-nci nüshasında Sovyet petrol sanayine endirilmiş olan büyük bir darbe hakkında "Daily Telegraph" gazetesinde itikabasen derçolunmuş bir haber okuduk. Bilahere resmen teyid eden şu haber bütün cihan matbuatı dahi büyük bir merakla takip etti ve Sovyet iktisadiyatının bu yüzden maruz kaldığı maddi zararlarını milyonlara varacağı haber verdi.

"Daily Telegraph" gazetesinin mevzu-uhabas malumatı haddi zatında kısa bir haberden ibaret olarak, Anglo-Amerikan petrol grupları olan maruf Standard Oil Company ve Sir Henry Deterding trestri Royal Shell şirketle Sovyetler arasında ayıldan beri yürütülen müzakerelerin kat' surette kesilmesini bildirdiyordu.

Malum olduğu veçhile, senelerden beri Moskva'nın yüzünü ağartarak Sovyet ihracatının başlıca ve mühim bir unsuru olan ve dahilin ihtiyacını temin için kâfi olduğundan harice dahi ihracına tabii surette imkân braktılan — iktisadi tabirce — Sovyetlerin hakiki, yani gayri fiikfi, ihracat emtiasını teşkil eden yeğâne bir servet varsa, o da "Sovyet petrolu" adı altında cihan piyasasına götürülen Azerbaycan ve Şimali Kafkasya petrolullarıdır.

Doğrudur, "Sovyet petrolu" denilen servetin içine Emba mntakasında çıkarılan petrol dahi dahil bulunuyorsa da, fakat Bakü ve Grozni havzasında istihsal olunan kocaman petrol miktarını, mukayese için, nazara alınca, Emba petrolu gayet kıtık bir nisbet teşkil ediyor. Bu sebeplerden, ki "Sovyet petrolu"na bahsölündüğü zaman bitip Azerbaycan ve Şimali Kafkasya petrolulları nazarda tutmak işi ediyor. Binaenaleyh "Sovyet petrol sanayii" endirilen darbe bitip Azerbaycan ve Şimali Kafkasya petrol sanayine endirilen darbe demektir.

Şimali Kafkasya ve Azerbaycan petrol sanayinin uzun zamandan beri nasıl feci bir manzara arzettiğini ve bu mntakalardaki hakiki vaziyetini ne merkezde bulunduğu beyandan evvel, şu petrol-larla yapılan ticaretin maruz kaldığı son ve deşetli mali zıyanlarının bütün iş sebeplerini etrafıl surette izah etmek zaruridir, çünkü Sovyet petrol sendikası ile Anglo-Amerikan grupları arasında ki müna-sebatın kesilmesinden mütevellit işbu maddi zıyanların, haddi zatında Azerbaycan ve Şimali Kafkasya petrol sanayinin her ci-nehce feci bir vaziyete bulunmalarına sıkı bir merbutiyeti dahi vardır.

Cihan matbuatının verdiği mevsum malumatına göre, Anglo-Amerikan petrol gruplarının Sovyetlere karşı tuttuğu yeni cephehin en mühim sebebi Moskva tarafından yapılan petrol dumpingi ve, Azerbaycan-Şimali Kafkasya petrol sanayinin berbat bir manzara arzettiğinden dolayı, Sovyet sendikasının deruhte ettiği petrol teahhütlerini lena surette icrası teşkil etmektedir.

Malum olduğu veçhile, "Soyuzneft" adlanan Sovyet petrol trestri, Standard Oil Company namı amerikan petrol firmasına mensup Socony-Vacuum Corporation isimli petrol şirketine uzun müddetten beri bir takım mukavveler aktederek bu şirketin diğyanın bir çok yerinde bulunan şubelerini ucuz fiyatla geri vermeye deruhte etmiştir. İşbu muahedeler mucibince gerek Socony-Vacuum Corporation, gerekse Standard Oil şirketine mensup Standard Oil Company of New York 1926-nci yıldan beri Sovyetlerden 70 milyon dolarlık petrol satın almışlardır. Takriben 1932-nci yılın ortalarında başlıyarak isimlerini yukarıda kaydettiğimiz işbu amerikan petrol şirketleri Sovyet trestile bağladıkları muahedeleri tecdit etmişlerdir. Buna sebep olarak, mevzu-uhabas şirketler, Sovyet petrol sanayinin beraberliği ve dolayısıyla Moskva tarafından deruhte edilmiş olan teahhüdâtin icabında ve vaktinde icra olunmadığını ileri sürüyorlar.

Amerikalıların beyanatına göre, Standard Oil trestine mahsus petrol vapurları hatfalarca, hatta aytılara bile Sovyet limanlarında nafîle petrol teslimini beklemeye mecbur tutuluyorlar, zira Sovyet petrol sanayii İttihadın her yerinde bütün nakliyat vesaitinin vaz'iyeti o kadar feci ve vahimdir, ki Soyuzneft sendikası teahhüdâtin icradını temamlie âcizdir. İşte aynı sebeplerdir, ki Moskva'daki petrol sendikası, amerikan grupların tehdidinden korkarak, düşmüş olduğu feci vaziyetinden müstacelen halâs için bir kaç ay evvel İngiltere'de benzini satın alarak, Socony-Vacuum Corporation şirketine teslim etmiştir. Fakat şunu mntakip, Moskva, Amerika trestlerine karşı teahhüdâtin gene de muntazaman icra edememesi ve az bir zaman sonra yeniden sıkıştıkları şüphesizdir.

Amerikalılar tarafından vukubulmuş bütün sıkıştıyellerin esbabı muhtesib, Moskva'da oturan Alman matbuatı muhabirlerinin, bizzat Sovyetlerin dahiline bile müsa-hede olunan petrol kıtlığına dair verdikleri malumatlarla dahi teyid olunmaktadır. Bu malumatlardan anlaşıldığına göre, petrol sanayindeki vaziyetin vehame-

tinden ileri gelecek, bütün Sovyetlerde şimdide büyük bir petrol kıtlığı başlamıştır ve hükümet bu yüzden petrolu ahalîye mahdud miktarda bırakmaktadır.

Amerikalılara Sovyet trestri arasındaki ihtilafı mucip olan mühim sebeplerden diğeri de, Sovyetlerin petrol dumpingidir. Deşetli surette kambyoya ihtiyacı olan Moskva, her bir beynemil ticari üsul ve tesanüdün haricinde olarak muhtelif cihan piyasalarına petrol çıkararak dumping fiyatlarıyla satmağa başlamış ve amerikan şirketlerini mutazarrir etmiştir. Sovyetler bu hususta mevzu-uhabas amerikan şirketlerini, bilhassa, Узак Şirkimlarında büyük zararları uğratmışlardır. Standard Oil şirketiyle yapılmış fiyat muahedemesini cereklederek, Çin, Siam ve diğeri piyasalarında satılmak üzere Standard Oil trestine teslim ettikleri kendi petrolullarını yeni el vasıtasile satılmaması akim bırakmak için, kendileri aynı zamanda mezkûr piyasalara petrol göndererek son derece ucuz fiyata satmağa başlamışlardır, başka tabirle, kendi müşterilerini bizzat dolandırmışlardır...

İşte bunun neticesinde muhtelif amerikan petrol şirketleri birleşerek, Standard Oil firmasının beraberliği altında mütehit bir mücadele cephesi vücut getirmiş ve Sovyet petrol ticaretini öldürmek için, bilhassa Çin, Узак Şirk, Siam, Hindistan ve Hollanda Hindistan'ında ciddi surette faaliyete başlamışlardır. Teşkil edilmiş olan bu yeni anti-sovyet petrol grupuna Royal Shell grupu dahi dahil olmuştur, zira Moskva'nın aldatıcı ticari usullarından dolayı Deterding tresti dahi şiddetli surette zararları maruz kalmaktadır. Bu veçhile Sovyetler, ister istemez, kendilerini karşı müteveccih büyük bir petrol bloku vücut getirmişlerdir ve bu hâdisenin başlıca sebebinin işe, Sovyet malîyetsinin beraberliği, yani Moskva'nın kambyoya olan ihtiyacından dolayı, cihan piyasalarına kıkardığı Azerbaycan ve Şimali Kafkasya petrolullarını, verdiği imzaya rağmen, keyfi ve dumping fiyatlarına satması teşkil etmektedir.

Sayam dikkatli, ki mevzu-uhabas anti-sovyet petrol cephesine Japonya petrol şirketleri dahi girmişlerdir, zira Moskva'nın sahta ticaret usulları Japonya petrolullarını dahi mutazarrir etmiştir. Узак Şirk ve Japonya piyasalarına çıkarılan "Sovyet" petrolulları, anglo-amerikan ve Japon şirketleri arasında takarrur etmiş olan borsa fiyatından her Japonya petrol şirketi için, umumi anti-sovyet petrol cephesine dahil olarak, Moskva trestine karşı şiddetli tedbirler alınacaktır.

Vücutte getirilmiş olan anti-sovyet petrol cephesi sür'atle faaliyete başlamış ve bunun ameli neticesi olarak, önce bütün Afrika limanlarında "Sovyet" petrolulları karşı boykotaj ilan edilmiştir. Kapsta'ın verilmesi malumatına göre, bu boykotaj cenubi Afrika'nın bütün şehirlerinde icra olunarak, tesbit edilmiş olan bursa fiyatını berabercede aşağı fiyata benzin satan Sovyet trestine karşı yeniden ciddi tedbirlerin alınacağı dahi nazarda tutulmuştur.

Petrol müteahhaslarının kanaatinca cihan piyasalarında başlıyan bu boykotaj, Sovyet petrolullarına sende en azı 100 milyon altın Mark zarar verecektir.

Onsuzda Sovyet petrol sanayii, ahiren aktolonan İnan-İngiltere petrol ithalatından dolayı son derece mutazarrir olmuş ve bir az müddet sonra bütün Şimali İnan piyasasını temamlie kaybedeceği dahi mütemel-tahdir, zira Anglo-Persian Oil Company şirketi'nin Şimali İnan'ı kendi petrol ve benzinleri ile teşih etmek hak ve imtiyazını mukavеле suret ile ettiği zaten malumdur.

Bundan maada Soyuzneft trestinin Avrupa piyasalarında dahi işi mevkii sarılsmıştır. Bu hususta bilhassa Almanya ve Avusturya piyasaları ön sırada bulunuyorlar. Sovyet petrol ithalatının bu ilkerelerde maruz kaldığı ademî muvafakiyetin başlıca sebebi Moskva'nın Avusturya ve Almanya'da petrol ticaretini şirketi maskası altında senelerden beri vücutte getirdiği mükkemmel komünist propaganda sebeplerini (mesela: DEROP-şirketi v. s.) keşfi ve dolayısıyla bu "ticaret" müesseselerine karşı alınan şiddetli tedbirler teşkil etmektedir.

Başlanan boykotajdan endişeye düşen Moskva, Azerbaycan petrol sendikası reisi Barinof'u New York'a göndermeye aldatıcı teklifi karara almıştır. "Kreuz-Zeitung" gazetesinin (22 Eylül, 1933) malumatına göre, Barinof Soyuzneft sendikası Amerika petrol fröstleri arasındaki ihtilafı, her ne pahasına olursa olsun, müstacel likvide edecek, Sovyet petrol sanayinin mühüs mali zıyanlarından halâs etmediler. Ve şu mak-satla Barinof, Amerikayı avutarak, petrol sanayinde kullanılacak müteaddit makineler dahi ismarlanacak vazielemiştir.

Aceba, hudutları haricinde bu kadar büyük bir tehlike, zarar ve en son boykotaja bile maruz kalan "Sovyet" petrolunun dahili vaz'iyeti ne merkezdedir?

(Arkası IV-nci sahifede)

Hilâl Münşi

Azerbaycan tarlalarında

Yeni mahsulü toplamakla meşgul Azerbaycan köylüsü ne haldeydi? Azerbaycan tarlalarında neler oluyor?

Bakü gazetelerinde okuduğumuza göre: Göçay kolhozları ekdikleri ekinin üçte ikisini hükümetin güzetlikleri, geceleri hükümetin gizli olarak ekin biçtikleri anlaşılmıştır.

Mil sovhozları merkezden verilen direktifleri kabul etmiyorlar, "müstakil" bir şekilde harekete karar vermişlerdir.

Bu sovhozlarda 600 hektar pamuk bakım-sızlıkta mahvoldu. Köylülerden kimse tarlalara çıkmıyor. Bir çok köylüler ekinleri tarlalarda imha ederek yakalamışlardır.

Ağdam kazasında işler daha berbat. İnik 1500'ü kolhozunda 308 köylüden ancak 150-sinin çalıştığı anlaşılmıştır. Her 100 baş hayvana 28 çoban tayin edilmiştir.

Ağdam kazasında buğday toplama işi son derece berbat. Haziran ayında hükümet verecekti mahsulünü o aya isabet taksiti ancak yüzde 14'ü nisbetinde ikmal edilebilmiştir. Aynı zamanda piyasada yeni mahsul satılmaktadır. Köylüler hükümetin hissesini vermeden, buğday satılmasa kanunen yasak olduğuna aldırış bile etmiyorlar.

Bundan başka kolhozlarda yeni mahsulün köylüler tarafından çalışılmakta olduğu öğrenilmiştir. Bu mesele ile alakadar olarak İsmail Karac Öglü, Aşi Mehmet Öglü, Rüstem Hakverdi, kardaşı Emir-Aslan tevki edilmişlerdir.

Sabir-Abat kazasının ekin ve erzak toplama işlerine dair hükümetin fırkanın emirleri dinlenmiyor. Yeni-Abat köy kolhoz, komünist fırka teşkilatı ve köy sovyetleri, toplanan buğdayın iki önce köylüler arasında taksimane karar vermişlerdir; ve bu kararda fırka teşkilatı katibi Ağa Balı Aze, köy sovyet reisi Teiyar Musa Öglü ve kolhoz reisi İsmail Ali Verdi de iştirak etmiş, hatta kendi ihtiyaçlarına ikil sırada 1.760 top buğday ayırmışlardır.

Sabir-Abat'ın bir çok köylülerinde değişimler, işlerinde mes'ul komünistler dağıtılan bir çok kolhoz uzuvları için, buğday tarmakla meşguldir. Buna mukabil, hükümete bu vakta kadar bir gram bile verilmişlerdir.

Sabir-Abat kazasının pamuk merkezi olduğu malumdur. Kaza bu cihetten de berbatır. Pamuk tarlalarının ancak 33.6%'ı nisbeti alak edilmiştir. Kolhozların azaları tarlalara çıkmıyor. Bu hususta komünist fırkası tarafından verilmiş emirleri dinleyen yoktur.

Köylere tayin edilmiş mes'ul komünistler vazifelerini bırakarak kaza merkezinde oturuyorlar. Yeni mahsulün Sabir-Abat kazasında paylaşması devam ediyor.

Derde ve Kuba kazalarında yeni mahsulün köylüler tarafından paylaşılmasına karşı kimse mücadele etmiyor. Komünistler bile "sınıf düşmanları içerisinde erimişlerdir."

Kuba, hükümete 75 vağon buğday verecektir. Fakat biçim çoktan başlamış ve piyasaya yeni mahsul çıkmış olduğuna halde hükümetin hissesini vermiş kimsenin adına gelmiyor.

Köylülerin teslimine mecbur oldukları buğday için ambarlar da hazırlanmamıştır. Buğday doldurmak için 3.000 çuvala ihtiyaç var iken, elde 200 çuval mevcuttur. Buğdayı tarlalarından getirmek için nakliyat vesaiti de ihzar edilmişlerdir. Mahsulü teslim alacak ve muhafaza edecek memurlar da meydana yoktur.

Bu vaziyetten istifade eden köylüler yeni mahsulü bölüşmeğe, çalmağa ve satmağa başlamışlardır. Bu münasebetle cürmü meşhul halinde yakalanan bir çok köylüler polis müdirlüğü Şükür Öglü hemem serbest bırakmıştır.

Berde pamuk tarlalarında pamuk zararlı otlar altında kalmış, mahvolduğu. Bilhassa pamuk merkezi olan Han-Arap mntakasında, "Stalin", "Sosyalizm" ve sair kolhozlarda pamuk tarlalarında insan boyu kadar zararlı otlar bitmiştir. Berküset ve Borsunlu nahiyelerinde de aynı vaziyettedir. Bunun sebebi kolhozların kolçomaklar tarafından istilası ve komünistlerle komşomolları da onlarla birleşmiş olmasıdır. Meselâ Kara-Diriç köyü ve kolhozlarında kolçomaklar hakim imişler. Bunların arasında yalnız bir tane komünist varmış, o da kolçomaklara acentalık ediyormuş.

Kaza ve nahiyeye komünist teşkilatlarının tarlalarda ve kolhozlarda neler olduğundan haberi bile yoktur. Teşkilatın ekin hakkındaki malumatı temamele yansızdır.

Bitkin fırka aktifinin tarlalara çıkması hakkında iki defa verilmiş olan kararları kimse dinlenmemiştir. 22 ekin mntakasında ancak üçü — yani: Bayramı, İsmaili ve Tazı nahiyeleri vazifelerini (pamuk tarlaların alaklama işlerini) ifa edebilmişlerdir. ("Bakinski Raboçi" Nr. 140, 141, 142, 143, 154)

Azerbaycan'da petrol sanayii

(II-nci safhiden devam)

Yukarıda kaydolunduğu veçhile, Sovyetler, petrol teslimine ait teahhütlerini icra edemiyerek, harici şirketlere, mukavele mücibince verdikleri benzin ve petrolu muntazaman gönderemiyorlar. Bu hadisenin emüh sebebi — Sovyet vesaiti nakliyesinin feci bir manzara arzettiği kenara bakılırsa — Azerbaycan ve Şimali Kafkasya petrol sanayinin bir buçuk seneden beri son derece perişan bir vaziyette bulunmasıdır. Bakü ve Urozu petrol sanayindeki vaziyet hakkında Avrupa ve hatta Sovyet gazetelerinin bizzat kendilerinden alarak detayla bir süntülerde aynıyle derçettikleri haberleri bir de yeniden tekrara artık lüzum yoktur, zira Azerbaycan ve Şimali Kafkasya petrol sanayinde istihsalın mütemediyen düşmesi, sabotaj ve „ziyançılık“ vak'alarını tezyidi, gayri kafi taayyüden dolayı petrol amele-sinin ademi memnuniyeti, amelenin daha da „elverişli“ iş bulmak ümidine, maden kuyularını bırakarak kaçması ve bunlar gibi petrol sanayinde hakim muhtelif illerleri gösteren şu haberler, alenen belli olan şeylerdendir, ki artık zaman-zaman Bakü gazetesinde bile in'ikas etmeğe kadar ilerlemiştir.

Aynı zamanda malumdur, ki geçen aylarda Aşperon havzasındaki Lök-Batan mntakasında fiskiye suretinde günde 15.000 ton hatifi petrol veren yeni madenler, Moskva'nın yüzünü ağartarak „Sovyet“ petrolü sendikası tehdit eden iflastan halde edebilmiştir; yani, işbu fiskiyeler sayesinde Moskva teahhütlerini, kısmen de olsa, icra edebilmiştir, halbuki fiskiyeler nihayet bulduktan sonra vaziyet gene de eskisi gibi manzarasını ipka etmekte devam ediyor . . .

Viyan'a da intişar eden maruf „Petroleum“ mecmuası 16 ve 23 Ağustos nushalarında Azerbaycan ve Şimali Kafkasya petrol sanayinin feci bir manzara arzettiğini kaydede, aynen demektedir:

„Azneft“ nam Azerbaycan petrol treştine mensup madenlerden istihsal olunan petrol miktarı 1924nci yılın başlarında rakabirin yakınında bile bulunmuyor. Fiskiyelerden dolayı kısa zaman Azerbaycan petrol sanayinde müşahede olunan istihsal miktarının yukselişi, yeniden düşmüştür. Binaenaleyh hükümet, Azneft treştinde cezi suretinde islahat yapmakla şimdiki kadar maruz kaldığı noksan ve illerli izale ederek, bu veçhile istihsal tezyidini, alacağı bu yeni tedbirlerden beklemektedir. Aynı islahat Şimali Kafkasya petrol sanayii olan „Grozneft“ treştinde dahi icra olunacaktır. Azneft ve Grozneft için yeni islahat planı hazırlanmıştır. Bu plan mücibince Azneft'in gündelik istihsal miktarı 44.000 ve Grozneft'ininki 18.500 ton tesbit olunmuştur. Şimdiki kadar işbu tröstler tarafından gösterilen tecrübeler, planda vaz'olunan yeni rakamların elde edileceğini şüphe altına almaktadır.

Mevzuubas „islahat“ın neden ibaret olduğu hakkında Alman matbuatı organlarından „Deutsche Bergwerks-Zeitung“ (24 Ağustos) ile „Berliner Börsen Zeitung“ (23 Ağustos) gazeteleri dahi bir takım muntammim malumat vermektedirler.

„Deutsche Bergwerks-Zeitung“ gazetesinin muhabiri Azerbaycan petrol sanayinin vaziyetinden bahsederek bir yazısında, Moskva tarafından „petrol sanayinde islahat“ maskası altında Bakü'da Aznefte gönderilen yeni yağma ve talan emirlerini şu veçhile saymaktadır:

— „Planda mukayyet ve hazırlanması bu yılın sonuna kadar istenilen yeni kuyuların maada, Moskva'daki ağır sanayi komisyoneri Azerbaycan petrol sanayii idaresinden, ilave olarak, bu yılın zarfında yeniden 300 kuyu kazılması talep etmiştir. Birinci Teşirdin itibarına bu yılın sonuna kadar istihsal miktarının seviyesi gündelik 45.000 tona kadar artmalıdır. Bundan maada, Azerbaycan petrol sanayii sendikası 1933-34 zarfında, İskat Volga'da sevrilisyayın harekâtı dayandırılınca kadar, (Volga'nın donamasından dolayı) Hazer denizi tarafında Rusya'ya yarım milyon ton petrol sevketmelidir.

Kuyu kazma işlerinin muvaffakiyetli surette icrası için, ağır sanayi komisyonerliğinin emrine, Bakü'ya 150 adet motor, telif teçhizat materyali, 700 ton boru, 350 adet elektrik motoru, 175 adet transformatoru v.s. gönderilecektir. Bu emirlerden maada, Azerbaycan petrol sanayinin 1934-35 yılında 20 milyon ton petrol istihsal için şimdiden hazırlık yapması talep olunmaktadır . . .

İsmine „islahat“ denilen işbu nevbeti talan ve yağma programının muntazam surette icrası için Moskva her türlü vesileye mürcacaat etmeği tahti karara almıştır, zira son nesnelere verilen Sovyet malıyesini, düştüğü derin uçurumlardan Azerbaycan ve Şimali Kafkasya petrolarından başka bir servet halas edemeyeceğini Krenlin haydutları daha evvelden âla surette derç etmişlerdir. Bu hususta „Berliner Börsen Zeitung“

gazetesi dahi sayını dikkat bir malumat vermektedir. Gazetesinin Moskva muhabiri, Azerbaycan petrol sanayinin feci bir manzara arzettiğini kayı ve Moskva tarafından vaz'olunan yeni planın sureti icrasına temassala yazıyor, ki:

— „Bakü petrol mntakalarına ait olarak tertip olunan yeni planların mükemmel surette icrası için, Amerika'dan petrol mütehisassırları uzun müddet statü görmüş Amerikalı petrol amelelerini celbi tasavvur olunmaktadır. Bundan başka Ağustos ortalarında Bakü'da büyük bir petrol kongresi açılmıştır. Kongreye 200 neferden fazla petrol mütehisassları iştirak etmiştir. Aynı maksatla Amerika'nın maruf petrol mütehisassları Holland prof. Herold, prof. Juren ve prof. Holland Bakü'ya davet olunarak, kongre mesaisine iştirak etmişlerdir. Kongrenin başlıca maksadı yeni petrol mntakalarını aramaktır . . .

Azerbaycan ve Şimali Kafkasya petrolarını daha da mükemmel surette istismar edilecek maksadile Moskva, petrol işleri sadahasında yapılan yenilikleri mahabehinde öğrenmek için, Amerika'ya hususi bir komisyon dahi göndermiştir.

Aldığımız malumat göre, geçen ay Bakü'dan gönderilmiş olan şu komisyon, Berlin tarafı Amerika'ya gitmiştir. Şayanı dikkatleri, ki bir çok azadan müteşebbi bu komisyonun içinde hakiki petrol sahibi olan Azerbaycan Türkü ancak iki „yoldaş“ ile temsil ediliyormuş . . . Bunlardan birisi, savatsız bir Bakü amelei, diğeri de „Lenin madalyası“na mazher genç ve tanınmaz bir Türk mühendisiydi, ki bu zavallı da temamele ruşlaşmıştır. Komisyon azasının mütebakisini mühasıran rus ve ermeniler teşkil ediyormuş, halbuki Azerbaycan'ın ödenenleri petrol sahısında bir çok maruf mühendis ve mütehisassırlara malik bulunduğumalardı . . .

Bu hususta dahi Moskva öteden beri takip ettiği siyasetine sadık kalmıştır. İyice hatırlanır: 1924nci yılın başlarında Moskva, bermutat, Amerika petrol sanayinde çalışmak ve yenilikleri öğrenmek için, Bakü petrol sanayine mensup 75 amele göndermişti. Bunların içinde Türk namına yalnız bir kişi vardı, ki bu da takriben 60 yaşlarında bulunuyordu. Bu kadar ruslar içinde, neden Türk olarak, yalnız kendisinin bulunduğunu sorunca, ihtiyar amele:

— „1905 inkılabında şimdiki sevimiz bulunan Serebrovski'nin hayatını halas ettiğim için, Serebrovski, minnettarlık eseri olarak, beni de göndermiş, ki hayatımın sonlarında Avrupa ve Amerika'yı görüm . . .“ diye cevap verdi . . .

Bu veçhile, şimdiki kadar mevcudiyeti ve hayatını sadece Azerbaycan petrolarına meşrud olan Moskva, bu servetin hakiki sahibi bulunan Azer Türkiye, hiç olmasa, petrol işlerini öğrenmeğe bile müsaade etmiyor . . .

Aynı zamanda eşiyoruz, ki Bakü petrol sanayinde öteden beri çalışan birlerce İran Türkleri dahi, aklı, Rusların kendileri hakkında fena muamelesi ve umumiyle cehennemi hayat şeraiti yüzünden Bakü'yu terk ederek sürü-sürü İran'a gitmeğe başlamışlardır. Ve bununla da Moskva Azerbaycan petrol sanayinin filen temamele rus ve ermeni amelelerinin edile istismar etmekte bulunuyor.

Hilâl Münşi

Muhtelif haberler

Tataristan tarihi

Komünist akademisinin tarih enstitüsü idaresi altında Tataristan'ın (Kazan) markslenizim enstitüsü, marksizm ve komünizm metodu ile yazılan yeni Tataristan tarihinin birinci cildini tab'a vermiştir. „Materyaller ve vesikalar üzerine Tataristan tarih“ unvanına taşıyan bu eser şu fasılları ihtiva etmektedir:

Tataristan'da en eski içtimai nizam, Bulgar hanlığı devri, Altın Ordu zamanları Kazan hanlığı, Moskva devletinin müstemleki siyaseti, bu devirde Tataristan millî kurtuluş ve köylü hareketi, v.s.

Türküstan'da

Türküstan'ın Türkmenistan kısmında yeni keşfolunan Neftodağ petrol madenleri günde 3.500 ton petrol vermektedir.

„Büyük Asya Gençliği“

Japonya gazetelerinin yazdıklarına göre, Mancurya'da „Büyük Asya Gençler Birliği“ adı altında siyasi bir cemiyet teşekkül etmiştir.

Cemiyet, maruf „Asya Asyalarılandır“ şiarı altında çalışacaktır.

Gürcüstan'da

Gürcüstan müzesinde, Tiflis'te İsfahan'daki Şah-Abbas Selevi tarafından 17-nci asrda yaptırılmış maruf „Ali-Kapu“ sarayının muhtelif resimlerini gösteren bir sergi

Azerbaycan'da

Ressamlar cemiyeti

Bakü'da Azerbaycan ressamlar cemiyeti kurulmuştur.

Evlenme ve boşanma

Bitkin Sovyetlerde olduğu gibi, Azerbaycan'da dahi pasaport üsulu tabkiki münasebetle evlenme, boşanma ve evlat edinme aktifleri yasak edilmiştir.

Bakü gazetelerinin yazdıklarına göre, pasaport vermek işleri bittiği için yukarıki memnuiyet kaldırılmıştır.

559.577

„Bakinski Raboçi“ gazetesinin (22. 6. 1933) yazdığına göre, Haziran ayında Bakü'da 559.577 adama ekmeke vesikası verilmiştir. Mayıs ayında ise 589.564 kişiye verilmiş imiş. Bu suretle Mayıs ayında 110.436 kişi, Haziran'da ise 140.423 kişi Bakü'da ekmekeşiz bırakılmıştır. Gazete, Temmuz ayında verilen vesikalardan miktarda ziyade ekileceğini yazmaktadır.

San'at alayı

Bakü gazetelerinin yazdığına göre, Bakü Türk söfelerinin güzel san'atları alayı beynelmille müsabakada birincilik kazanmıştır. Bu münasebetle Azerbaycan maarif komisyoneri alayı takdir etmiştir.

Surahana-Balahana-Ramanı

Bakü civarında petrol mntakası merkezlerini teşkil eden Surahana, Balahana ve Ramanı köylerinin arazilerinin Azerbaycan neft komisyonu tarafından zabıta karar verilmiştir. Ahaliyi bu köylerden, çıkarmak için İbrahim Zeynelo'ru rivasetinde bir heyet teşkil edilmiştir.

Günde 40 ton

Haziranın 24-nde Bakü sokaklarının temizlenmesi için ev kadınları bekçiler seferberliğe alınmış, bir günde sokaklardan 40 ton zibil toplanmıştır. („Bakinski Raboçi“ 26. 6. 1933.)

Payız ekini

„Bakinski Raboçi“ gazetesinin (27. 6. 1933) yazdığına göre, bu yıl payızda (son baharda) Azerbaycan'da 433.000 hektarlık buğday ve 172.000 hektarlık ta arpa ekilecektir.

Yeni tayinler

Bakü gazetelerinden öğrendiğimize göre, Azerbaycan ahdiye komisyoneri şurası azahana Lerner adında bir rus tayin edilmiştir.

Yeni petrol yerleri

„Zarya Vostoka“ (26. 6. 1933) yazıyor: — „Azerbaycan petrol komitesi yeni petrol mntakalarından Kala ile Lök-Batan'da keşiyat ve kazma faaliyetini arttırmağa başlamıştır.

4—5 ay zarfında Alyat nahiyesi de işlek bir hale getirilmis olacaktır.

Aynı zamanda yeni petrol nahiyelerinden Kızı-Tepe ile Şomğar'da dört yeni kuyu kazılacaktır.

Aynı gazetenin yazdığına göre, (2. 6. 1933) Bakü'da, Bibi Heybet karşısında, deniz içerisinde vaz'olunan 793 numarolu petrol burğundan günde 500—600 ton petrol çıkmaktadır. Bu günlerde gene su içerisinde olmak üzere, 638-nci burğ (ocak) da işe başlıyacaktır.

Komünist fırkasının bir kararı

Azerbaycan komünist fırkasının merkez komitesi böyle bir karar ilân etmiştir:

— „Her ay 600 manatın (rubleden) bin manata kadar muallimlikten para kazanan ve bunu fırkadan gıziyetler faizlerini fırka kasasına vermeyen Azerbaycan politnekin enstitüsü muallimlerinden Bayramof'a İlah Yusuf'la töhmet ilân edilmiştir.“ (Komünist“, Nr. 102.)

Dram tiyatrosu

Azerbaycan Dram Tiyatrosunun ismi değiştirilerek Azzibek Tiyatrosu yapılmıştır.

açılmıştır. Resimler, „Ali-Kapu“ dan birer kopyadır. Bu kopya da Mgebrişvili-Tanrikuşulova nam bir kadın ressam tarafından yapılmıştır.

Şimali Kafkasya'da

Şimali Kafkasya'nın Türk ölkelerinden muhtar Karacay eyaletinde pedagoji fakültesi tesisine karar verilmiştir.

Azerbaycan'da

Azerbaycan film fabrikası „Azkinö“, „Lök-Batan“ isminde bir propaganda filmi çevirmiştir.

Film Bakü havalsinde yeni keşfedilen „Lök-Batan“ petrol mntakasında son petrol işkiesini göstermektedir.

Kırım'da hafriyat

Şimali Amerika birleşik cumhuriyetleri Filadelfiya dağılıntısından müzesses beraber Rusya maddi medeniyet tarihi akademisi Kırım'ın Bahçesaray nahiyesinde, Eski Kermen'deki hafriyatlarına devam etmeğe karar vermişlerdir.

Hafriyatı prof. F. I. Şmit idare edecektir.

Druck: A. Wesemann, Berlin SW11, Stresemannstraße 72
Verantwortlich f. Verlag u. Redaktion Ernst Gebhardt, Berlin
Chetredakteur: M. E. Reul-zade